

Sídlíště lengyelské kultury Šelešovice – „Pod rozdíly“

/ The Lengyel Culture settlement Šelešovice – „Pod rozdíly“

*Jaroslav Bartík, Adam Fojtík,
Miroslav Popelka*

Abstract:

This study offers an assessment of a minor archaeological excavation which was undertaken in connection with building a new house estate in locality Šelešovice – 'Pod rozdíly'. In the framework of several stages of rescue excavations, in addition to features from several later periods, also a small part of Lengyel Culture settlement was surveyed. Included in this exploration are three recessed settlement pits with no detailed classification as to their purpose. We cannot exclude exploratory function for mining subsurface loess or their function as objects of storage and economic character. It is not possible to establish the total area of the settlement site, due to the limited zone of the excavation; it can, however, be presumed, that the settlement takes up a large part of the left bank tract of the brook Kotojedky between the villages Šelešovice and Jarohněvice. A collection of features found in the archaeological excavation includes fragments of ceramic vessels, wall filling-up, animal bones as well as as chipped, polished and other macrolithic stone industry. The set of ceramics finds, which was analysed, is sufficiently large as well as representative from the point of view of the chronologically significant characteristics. Taking into account relative chronology, all three objects can be dated to the beginning of the upper stage of the Moravian Painted Ware culture (phase MPWC IIa).

Keywords:

Neolithic, Lengyel Culture, Settlement

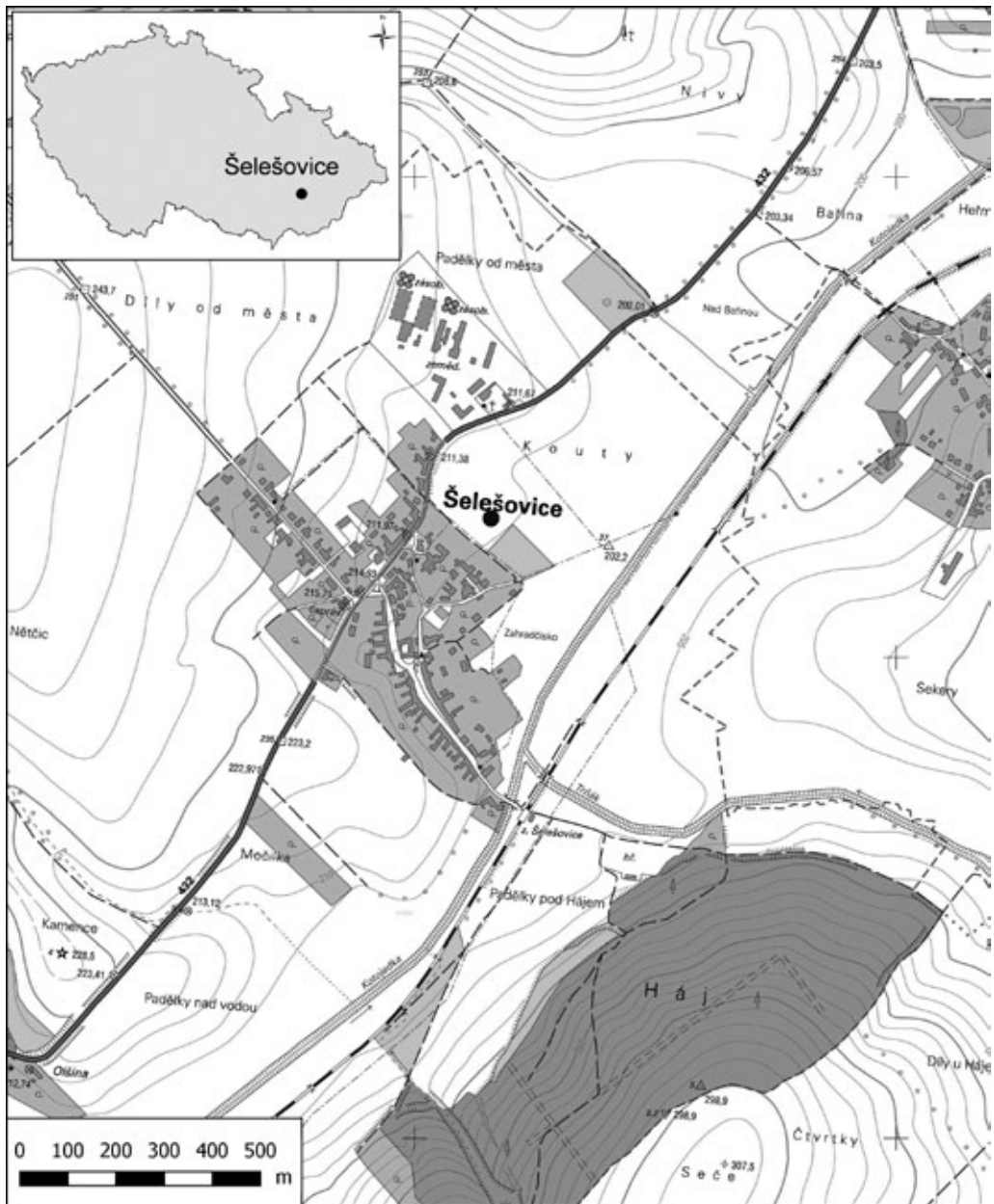
1. Úvod

Od roku 2015 probíhá na lokalitě Šelešovice – „Pod rozdíly“ intenzivní stavební činnost související s budováním nové čtvrti rodinných domů. V průběhu postupné výstavby se uskutečnilo několik záchranných archeologických výzkumů, při kterých byla zachycena část polykulturního sídlištního areálu osídleného v mladém neolitu, starší fázi kultury lužických popelnicových polí a v raném středověku (POPELKA 2015a; 2016a, b). Předkládaný příspěvek je zaměřen na analýzu nejstaršího doloženého osídlení lokality reprezentovaného několika objekty lengyelské kultury. Učiněn je zde také pokus o zasazení získaných dat do mikroregionálního kontextu povodí říčky Kotojedky, které je však limitováno dosavadním počtem známých souborů a mírou jejich vyhodnocení.

2. Poloha lokality

Polykulturní archeologická lokalita v trati „Pod rozdíly“ se nachází na SV okraji obce Šelešovice (obr. 1), ležící necelých 5 km jihozápadně od Kroměříže. Sídlištní areál se rozkládá na mírném, k jihovýchodu exponovaném svahu se sklonem do údolí říčky Kotojedky, někdy nazývané také jako Olšinka. Obcí prochází hlavní komunikační tah z Kroměříže směrem na Zdounky. Nadmořská výška zde osciluje od 207 do 210 m n. m. Lokalita je omezena od severu až severovýchodu komunikací II/432, na západě a jihozápadě obslužnou komunikací na hranici intravilánu a na jihovýchodě soukromým pozemkem s výběhem pro koně. Dále na východ navazuje na nově zastavované pozemky zemědělsky obdělávaná plocha. Vlastní pozitivní archeologické situace byly zjištěny v jihovýchodní části plochy určené k výstavbě rodinných domů, kterou protnul výkopy inženýrské sítě nebo se vyrýsovaly v ploše nové obslužné komunikace (obr. 2). Přibližný střed lokality lze vztáhnout ke koordinátám 49,255865° N; 17,361738° E (WGS 84).

Z geomorfologického hlediska spadá osídlená poloha do okrsku Jarohněvické brázdy, respektive podcelku Litenčické pahorkatiny – Zdounecké brázdy. Geologické podloží je v tomto prostoru tvořeno převážně jílovci a pískovci ždánicko-hustopečského souvrství vnějšího flyše, které jsou zčásti překryty vrstvy spraše. Reliéf zdejší krajiny je převážně rovinný s mírnými, tektonicky podmíněnými, depresemi (DEMEK – MACKOVČIN 2006, s. 190). Samotné polykulturní sídliště se rozprostírá na

Obr. 1: Šelešovice – „Pod rozdílý“. Poloha zkoumané lokality.

rozhraní sprašových pokryvů levobřežní terasy Kotojedky a nezpevněných kvartérních sedimentů (hlíny, písky, štěrky), které vyplňují nivu této říčky, jež je levostranným přítokem řeky Moravy, představujícím páteřní tok celého regionu. Směrem od jihovýchodu k jihozápadu pak z nivy vybíhá klín nezpevněných smíšených sedimentů tvořených hlínami a písky. Půdní pokryv terasy tvoří modální hnědozemě. Na povrchu nivních sedimentů se pak nacházejí glejové fluvizemě.

3. Historie výzkumů

Území dnešního okresu Kroměříž představuje jeden z nejbohatších archeologických regionů Moravy. Výhodné přírodní podmínky, kvalitní půdy a množství vodních toků předurčily oblast Kroměřížska pro intenzivní osídlení od prvních paleolitických lovců až po obsazení krajiny slovanskými kmeny. Stopy četných lidských aktivit pocházejí rovněž ze zájmového katastru obce Šelešovice. K nejvýznamnějším archeologickým lokalitám zde patří právě trať „Pod rozdíly“, kde probíhal i popisovaný výzkum. Jedná se o poměrně rozsáhlou lokalitu kopírující levobřežní terasu Kotojedky mezi obcemi Šelešovice a Jarohněvice (obr. 11). Ve státním archeologickém seznamu je polygon lokality (pod signaturou 25-31-16/3) vymezen státní silnicí II/432 a přímkou ve směru JZ-SV probíhající zhruba 30 m od koryta Kotojedky.

Lokalita je známa už od dob nestora moravské archeologie I. L. Červinky, který zde zkoumal slovanské pohřebiště (ČERVINKA 1926; CHYBOVÁ 1998, s. 128; ŠIKULOVÁ 1959, s. 160). Mimo výše zmíněné pohřebiště jsou z trati „Pod rozdíly“ zmiňované také nálezy sídlištního charakteru, náležející komplexu lužických popelnicových polí (na poli V. Zezuly byly prokopány kromě slovanských hrobů v roce 1926 také dvě starší jámy se sídlištním materiálem). K dalším archeologickým nálezům zmiňovaným z katastru obce patří ojedinělý nález malé bronzové dýky středodunajské mohylové kultury střední doby bronzové. Z halštatské fáze kulturního komplexu lužických popelnicových polí zde bylo nalezeno několik hrobů. Na tomto místě je nutné zmínit také dvě mohyly, nalézající se v lese „Háj“ cca 1200 m jihovýchodně od centra obce, které byly

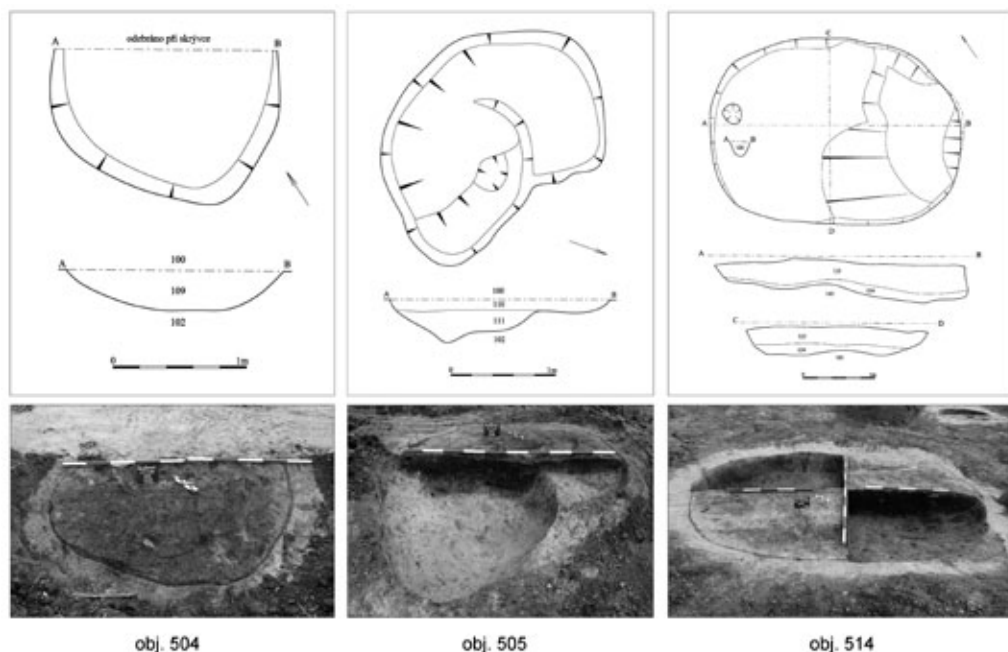

Obr. 2: Lokalizace objektů kultury s MMK v rámci jednotlivých parcel katastrální mapy. Podbarveny jsou archeologicky pozitivní parcely.

zjištěny M. Popelkou při rekognoskaci terénu na jaře roku 2015. Mohyly jsou situovány poměrně blízko okraje lesa na mírném svahu obráceném k severu, nedaleko potoka Trňáku. Datace těchto funerálních památek je nejistá, jedna z mohyl jeví stopy výkopu nad komorou. Jestli se jednalo o nepublikovaný výkop Červinky, nějaký mladší amatérský výkop, nebo jde o narušení způsobené novodobými „hledači pokladů“, zůstává otázkou. S problematikou detektoringu pak souvisí i další nález učiněný na katastru obce. Jedná se o depot bronzových artefaktů, sestávající ze 7 puklic, 9 nýtků a 2 kroužků, který měl být podle dostupných informací nalezen rovněž v lese „Háj“ jižně od obce.

Historie nových archeologických výzkumů na katastru obce započala v roce 2015 v souvislosti s budováním příjezdové komunikace a základní technické vybavenosti (ZTV) pro připravované parcely nových rodinných domů v trati „Pod rozdílý“. V roce 2015 bylo v jihovýchodní části uvedené komunikace prozkoumáno 8 zahloubených objektů datovaných do časného období kultury popelnicových polí, mladší doby hradištní a nově zde bylo prokázáno také osídlení z mladšího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou, kterému je věnována tato stať. Při povrchových průzkumech bylo získáno i několik keramických fragmentů datovatelných pravděpodobně do střední doby bronzové, což by korespondovalo s již zmíněným náhodným nálezem díky středodunajské mohylové kultury (POPELKA 2015a, s. 5–7; 2016a, s. 177–178, 229–30, 2016b).

Na tento výzkum navázaly další objevy v roce 2016, kdy bylo již v souvislosti s výstavbou rodinného domu prozkoumáno celkem sedm zahloubených objektů na parcele (477/8). Kromě dvou blíže nedatovaných a jedné novověké jámy došlo

Obr. 3: Kresebná a fotografická dokumentace objektů kultury s MMK. |

k exkavaci dvou zásobních jam náležících časné fázi KLPP a ranému středověku (pražský typ). Prozkoumat se podařilo také další objekt kultury s moravskou malovanou keramikou.

4. Nálezové situace

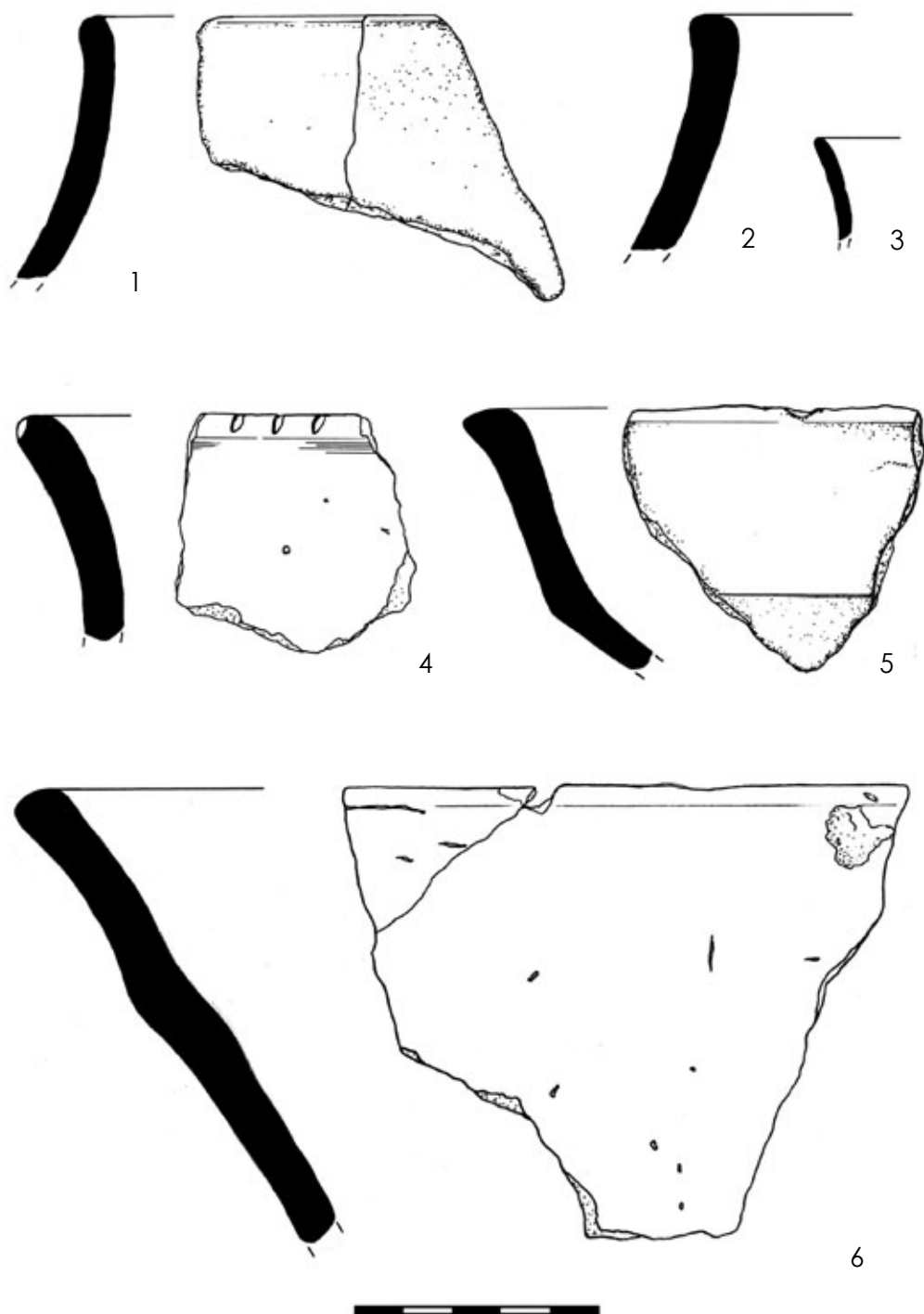
4. 1. Výzkum v roce 2015

Při skrývce plochy pro výstavbu nové komunikace byly prozkoumány dva mladoneolitické sídlištní objekty (K504, K505). Objekty se nacházely v JV části cesty, jen několik málo metrů od sebe (obr. 2). Objekt K504 lze charakterizovat jako nepravidelně oválnou jámu mísovitého profilu s konvexními stěnami a plochým dnem, orientovanou v ose SV-JZ. Rozměry dosahovaly hodnot 168 cm na délku a 112 cm na šířku, ta byla ovšem původně o něco větší, jelikož objekt byl při skrývce částečně porušen (obr. 3). Maximální zjištěná hloubka činila 28 cm. Ve výplni jámy se podařilo determinovat pouze jedinou výrazně homogenní uloženinu (kontext 109) tvořenou tmavě hnědou, silně ulehlou písčitou hlínou obsahující ojedinělá zrnka mazanice, zlomky keramiky a zvířecích kostí.

Druhý z objektů (K505) byl obdobně nepravidelně oválného tvaru, avšak větších rozměrů dosahujících 224 × 212 cm. Hloubka v nejnižším dosaženém místě nepřesáhla 40 cm. Profil jámy byl rovněž mísovitý, avšak v tomto případě bylo v Z části objektu dno spíše rovné (obr. 3). Orientace ke světovým stranám je oproti objektu K504 opačná v ose SZ-JV. Výplň tvořily dvě od sebe makroskopicky odlišitelné vrstvy (kontext 110, 111). Zatímco svrchní část objektu vyplňovala hnědočerná, silně ulehlá hlína, na bázi spočívala středně hnědá, silně ulehlá hlína promísená se spraší a drobnými uhlíky. V obou vrstvách se vyskytly také drobné hrudky mazanice. Obě výše popsané zahloubené struktury nelze blíže funkčně klasifikovat než jako sídlištní jámy, i když nelze vyloučit jejich funkci jako drobnějších hliníků na těžbu podložní spraše.

4. 2. Výzkum v roce 2016

Záchranný archeologický výzkum v roce 2016 se zaměřil na parcelu 477/8, kde proběhla skrývka před výstavbou nového rodinného domu. V severovýchodní části skryté plochy (obr. 2) se vyrýsoval v pořadí již třetí neolitický objekt (K514). Jednalo se o jámu pravidelně oválného tvaru orientovanou SZ-JV. Dno lze charakterizovat jako mírně členité, přičemž v JV části byl objekt o několik centimetrů hlubší než v jeho SZ polovině (obr. 3). Stěny jámy byly jen mírně zkosené, na JV okraji pak takřka kolmé. Svými rozměry – max. délka: 350 cm, max. šířka: 254 cm, max. hloubka: 50 cm se řadí k největším doposud prozkoumaným objektům na předmětné lokalitě. Objekt byl při výzkumu rozdělen na 4 segmenty, což umožnilo dokumentaci podélného i příčného profilu (obr. 3). Svrchní a zároveň převládající část výplně byla tvořena černohnědou, kyprou uloženinou (kontext 123), která směrem k bázi pozvolna přecházela do tenčí světle zelenožluté, ulehlé vrstvy (kontext 124). Z hlediska její geneze se zřejmě nejednalo o zásypovou vrstvu, nýbrž o antropogenně ovlivněné podloží v důsledku zamokření či rozkladu organických materiálů. Blíže bude možné tuto nálezovou situaci interpretovat až na základě analýzy odebraných mikromorfologických vzorků. Po typologicko-funkční stránce se lze přiklonit k interpretaci objektu K514 jakožto sídlištní jámy. Její relativně pravidelný tvar a větší rozměry by dovolovaly uvažovat

Obr. 4: Výběr keramického materiálu z objektu 504. |

také o zařazení k polozemnicovitým strukturám. V případě šelešovického objektu však postrádáme na rozdíl od některých jiných polozemnic z moravského prostředí (cf. PODBORSKÝ 1984; 2011; STAŇA 1977, s. 12–13; NEKUDA 2000; KOS 2004, s. 128; PŘICHYSTAL 2013, s. 137 ad.) doklady vnitřní konstrukce. U těchto objektů pak není předpokládána obytná funkce (cf. PAVÚK 2012, s. 262–265; PODBORSKÝ 2009–2010, s. 31–32), naopak je uvažováno, s ohledem na charakter výplně a získaný inventář, že mohlo jít o objekty hospodářského charakteru se skladovací či výrobní funkcí. Podobné pravidelné zahlobené struktury bez dokladů vnitřní konstrukce, jež jsou rovněž interpretovány jako polozemnice, jsou známy například ze sídlišť kultury s moravskou malovanou keramikou v Mokré u Brna (KOS 1999) a Popůvkách (PALEČKO-VÁ 2009; LEČBYCHOVÁ – KUČA – VOKÁČ 2013).

5. Analýza archeologického materiálu

5. 1. Keramika

Fragmenty keramických nádob představují na neolitických sídlišťích zpravidla nejpočetnější archeologický pramen. Nejinak je tomu i v případě lokality u Šelešovic. Z celkem tří prozkoumaných objektů pochází kolekce 193 zlomků keramiky (tab. 1) náležící samozřejmě nižšímu počtu jedinců. Pro deskripci keramického souboru byl využit standardně aplikovaný numerický kód moravské malované keramiky (PODBORSKÝ et al. 1977). Po kvalitativní stránce je keramika dobře vypálena převážně do odstínů oranžově hnědé, béžově hnědé či světle šedé barvy. Mezi jednotlivými druhy keramických hmot převládá jemnozrná až středně zrnitá matrix. Výrazně hrubozrná keramika v souboru takřka chybí. Přítomen je však i jemně plavený materiál, který se váže převážně na tenkostěnné jedince z třídy pohárků. Celý soubor vykazuje velmi kvalitní úpravu povrchu, až na výjimky je povrch pečlivě vyhlazen. Extrémně kvalitní leštěné zboží charakteru nepravé terry sigilaty či terry nigry nebylo identifikováno. Tloušťka stěn keramických nádob se pohybuje od 2 mm (tenkostěnné pohárky) do 18 mm (dna větších hrncovitých nádob). Průměrná šířka stěn celého souboru pak činí 8,1 mm. Typologická škála okrajů je poměrně pestrá, kromě převládajícího zaobleného typu byly determinovány také okraje seříznuté, rovné a zaostřené. Jediným exemplářem je zastoupen okraj límcovitý a kyjovitý. Z hlediska keramických tříd se podařilo identifikovat výskyt hrnců, pohárů a drobných pohárků, mís a mís na nožce. Žádné další užitkové či zvláštní keramické tvary nebyly doloženy.

Keramické soubory z jednotlivých objektů nejsou homogenní co do počtu získaných jedinců. Zatímco z prvních dvou objektů (K504 a K505) pochází pouze menší, avšak chronologicky zařaditelné soubory (tab. 1), z výplně objektu 514 byla získána

Tab. 1: Přehled získaného archeologického materiálu z objektů kultury s MMK.

objekt	keramika	ŠI	BI	OKI	kosti	mazanice
504	12	-	-	-	2	1
505	19	-	-	1	5	-
514	162	3	1	2	-	-
Σ	193	3	1	3	7	1

výrazně početnější (162 ks) a reprezentativní kolekce keramiky. Celkové zastoupení keramických tříd a jejich fragmentarizace v příslušných objektech sumarizuje tab. 2. Následující řádky jsou věnovány deskripci materiálu s vyšší výpovědní hodnotou.

Z objektu K504 stojí za zmínku dva fragmenty okrajů s prohnutým hrdlem pocházející z větších hrncovitých tvarů (obrázky 4: 1, 2). K hrnci či míse pak patřil další, tentokrát vně vyhnutý zaoblený kraj, zdobený linií čokovitých záseků (obrázek 4: 4). Kategorii mís či mís na nožce reprezentují další dva zlomky. V prvním případě se jedná se o fragment velké, hlubší a rozevřené mísy s oblou maximální výduť, jen nevýrazně

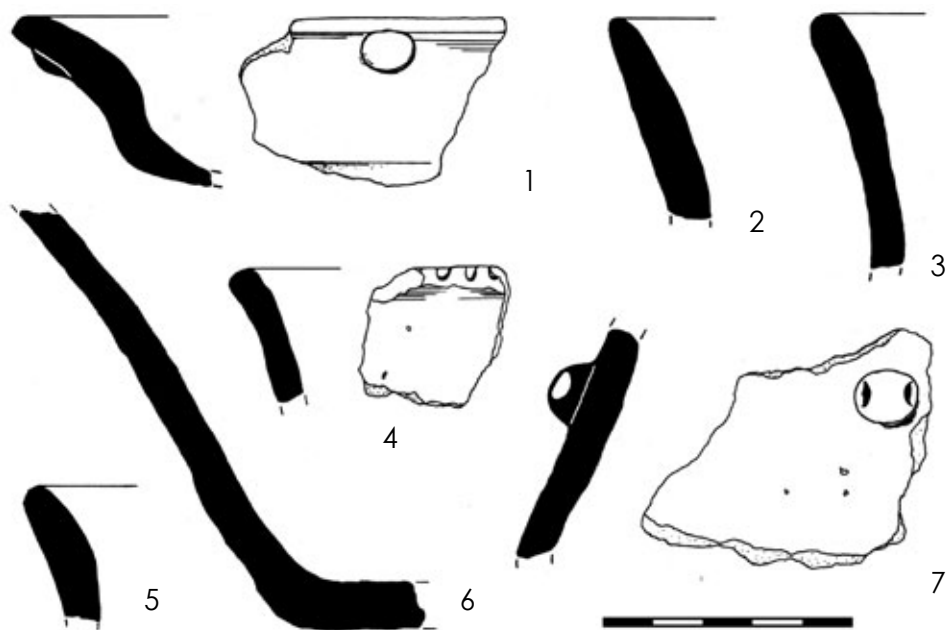
Tab. 2: Zastoupení keramických tříd a jejich fragmentarizace v jednotlivých objektech.

druh nádoby	fragmentarizace	objekt		
		504	505	514
hrnce a hrncovité tvary	okraj	2	1	6
	hrdlo	-	-	7
	výduť	-	1	13
	maximální výduť	-	-	3
	spodek	1	-	2
	dno s částí spodku	-	-	5
	dno	-	-	1
mísy a mísy na nožce	okraj a plece	-	-	8
	okraj, plece a část spodku	2	1	
	spodek s částí dna	-	2	-
	dno s náznakem odlomené nožky	-	-	1
	nožka a dno s částí spodku mísy	-	-	1
	maximální výduť s částí plecí	1	-	1
poháry a pohárky	okraj	1	-	5
	hrdlo	-	1	4
	maximální výduť	-	-	11
	dno s částí spodku	-	-	3
	blíže neurčitelná výduť	-	1	30
neurčitelné	okraj	1	2	4
	výduť	1	10	50
	páskové ucho	-	-	1
	spodek	1	-	1
	dno	2	-	5
	Σ	12	19	162

oddělenou od takřka plochých plecí (obr. 4: 6). Druhý fragment pochází z nižší mírně rozevřené mísy s ostrou maximální výdutí a seříznutým okrajem (obr. 4: 5). Keramickou třídu pohárků pak reprezentuje pouze jediný zlomek okraje s částí mírně ven vyhnutého hrdla, pocházejícího patrně ze subtilnějšího tenkostěnného jedince.

Mezi materiálem z objektu K505 stojí za vypíchnutí několik horních částí nádob sestávajících ze zpravidla vně vyhnutého okraje a hrdla. Přřazeny byly k menším hrncovitým nebo blíže neurčitelným tvarům (obr. 5: 2, 3, 5). Jeden z okrajů nese opět výzdobu v podobě série záseků (obr. 5: 4). Mezi ně lze zařadit nejspíše i zlomek horní části výdutě opatřený drobným výčnělkem typu soví hlavička (obr. 5: 7). Dále stojí za povšimnutí fragmenty mís. Determinována byla převážná část spodní poloviny profilu velké hlubší mísy řadící se patrně k širším tvarům. Dále se v souboru objevil také zlomek menší výrazněji profilované mísy se seříznutým okrajem, mírně zesílenými plecemi a ostrou maximální výdutí (obr. 5: 1). Mísa je navíc pod okrajem opatřena drobným plochým výčnělkem a na povrchu vnitřní strany se dochovaly zbytky červeného nátěru. Pozůstatky po nátěru pak byly identifikovány také na přechodu hrdla a plecí oxidačně vypáleného tenkostěnného pohárku, kde ulpěly pozůstatky bílé malby.

Jak už bylo výše nastíněno, nejpočetnější a zároveň z hlediska keramických tříd nejpestřejší soubor pochází z výplně objektu 514. Ke skupině hrncovitých tvarů lze zařadit větší kus zaobleného, až rovného okraje s konvexně prohnutým hrdlem slepeného ze dvou fragmentů (obr. 6: 2). Dále k nim zřejmě náleží fragment klasifikovatelný jako část mírně vně zataženého okraje a hrdla, jenž je na vnější straně opatřen pod okrajem nevýrazným, cca 1 cm mocným odsazením a velkým plochým výčnělkem (obr. 6: 8). Subtilnějším hrncovitým nádobkám patří patrně dva zlomky

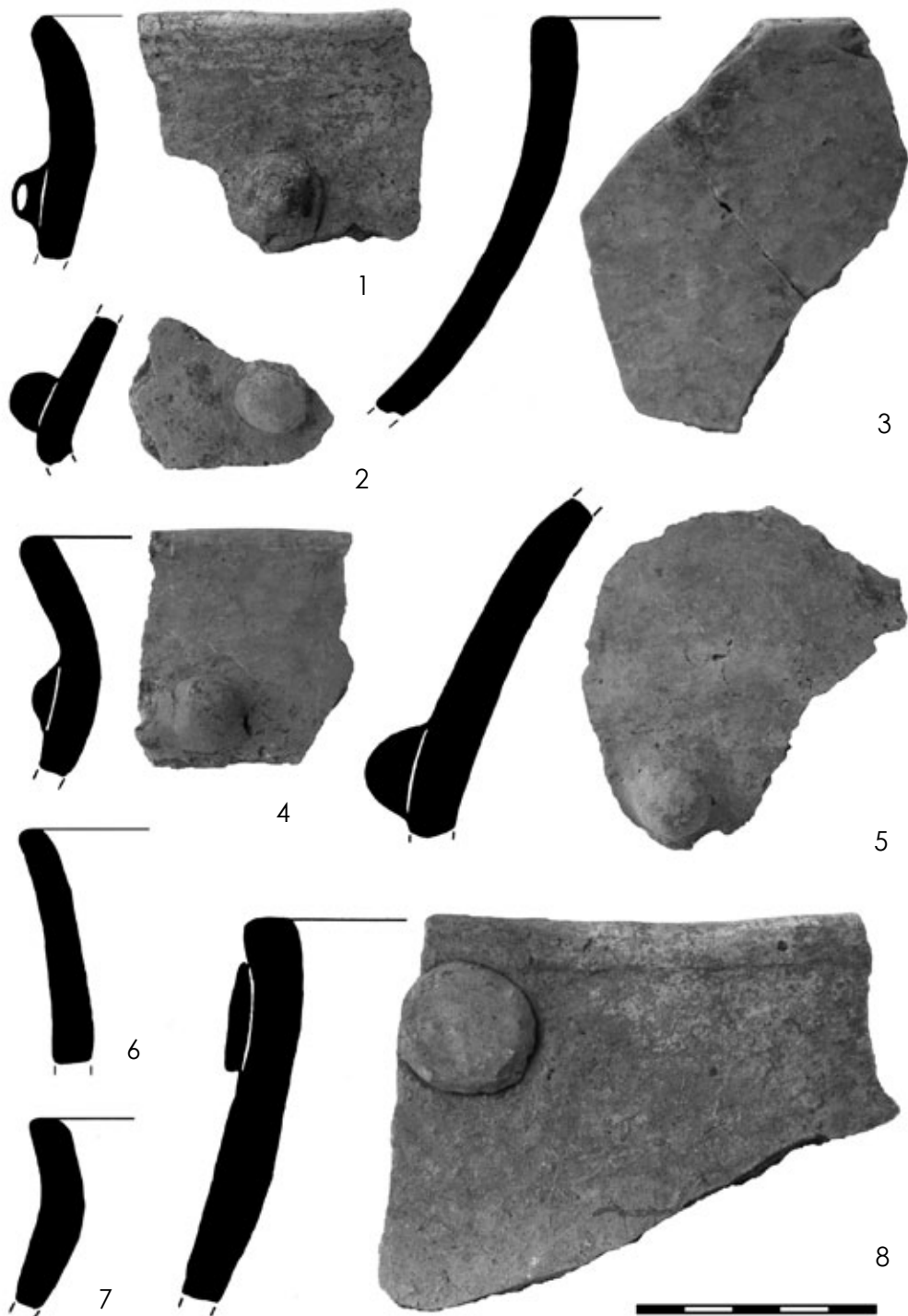

Obr. 5: Výběr keramického materiálu z objektu 505. |

zaoblených okrajů s prohnutými hrdly, na jejichž přechodu v plece je v jednom případě umístěn drobný kuželovitý výčnělek (obr. 6: 4) a ve druhém výčnělek typu sovi hlavička (obr. 6: 1). S větším hrncem lze bezesporu spojit část dna a spodku nádoby, na jejímž vnějším povrchu jsou patrné dva pásy ulpělé černé organické hmoty (obr. 7: 10). Otázkou však zůstává, zda jde o náhodně ulpělou surovinu adheziva (cf. PROKEŠ – HLOŽEK 2007; PROKEŠ et al. 2011), nebo o pozůstatek výzdoby v podobě smolného nátěru. Druhá z možností se jeví jako pravděpodobnější, jelikož velmi podobná výzdoba v podobě černě malovaných pásů byla zjištěna například na menší hrncovité nádobě z objektu 1536 na sídlišti v Opavě – Malých Hošticích. Tento objekt je ovšem datován nejspíše až do IV. fáze hornoslezské lengyelské skupiny (JUCHELKA 2011, s. 227–229, obr. 8: 2). Dále se podařilo nalézt dva zlomky blíže nezařaditelných výduť, u kterých nelze vyloučit jejich příslušnost k hrncovitým nádobám, z nichž jedna byla opatřena polokulovitým výčnělkem (obr. 6: 5) a druhá nesla pouze negativ po odlomeném výčnělku. Odlomení plastické výzdoby bylo pozorováno též na střepu z šedé jemnozrné hmoty zahrnující přechod hrdla a plece. Bez výzdoby se dochovaly také fragmenty dvou masivnějších silně zaoblených maximálních výduť hrnců a dva okraje (obr. 6: 6, 7), které lze rovněž spojit s touto keramickou třídou. Zajímavým prvkem je ve studovaném souboru výskyt zlomku páskového ucha s prohnutým zaobleně obdélným příčným průřezem, jež náleželo zřejmě k drobnějšímu hrncu.

Druhou výrazně zastoupenou skupinou nádob jsou poháry a pohárky. V sektoru 2 se dochovala větší část profilu menšího poháru či hrncovité nádoby ze středozrné hmoty s hlazeným povrchem šedohnědé barvy (obr. 7: 2). Hrdlo s okrajem je výrazně rozevřeno, přičemž rozmezí mezi nastupujícími plecemi a hrdlem je zvýrazněno mělkým prožlabením. Velké rozevření horní části výduť ukazuje na široký tvar těla nádoby. Z téže části objektu pocházejí fragmenty nejméně ze čtyř jedinců pohárků, všechny vypáleny do béžové, až světle hnědé barvy o mocnosti stěn do 3 mm. V kolekci pohárků se objevují ostré (obr. 7: 5, 7, 9) i zaoblené (obr. 7: 6, 8) maximální výduť. Jeden z pohárků má nevýrazný žlábek na rozhraní plecí a hrdla (obr. 7: 5). Hned několik zlomků výduť nese rezidua po plošném červeném nátěru (obr. 7: 5, 8, 9). V jednom případě pak byly identifikovány pouze zbytky bílého nátěru, stejně jako červenobílá bichromie (obr. 7: 3). Stav zachování však nedovoluje bližší popis motivu. Plastická výzdoba byla determinována na dvou fragmentech. Klasifikovány mohou být jako zlomek z maximální výduť opatřený těsně nad ní polokulovitým výčnělkem (obr. 6: 2) a část profilu dalšího pohárku, z něhož se dochovala svrchní partie od paty hrdla po maximální výduť, která nese výzdobu v podobě drobného výčnělku a linie hustě vedle sebe kladených záseků (obr. 7: 6).

Poslední rozezanou keramickou třídu představují v analyzovaném objektu mísy a mísy na nožce. Po typologické stránce se zde vyskytlo hned několik různých druhů. Zastoupena je skupina vysokých rozevřených mís s nevýraznou profilací (obr. 8: 7; 9: 1, 3, 5), z nichž některé exempláře jsou na maximální výduť opatřeny drobným polokulovitým výčnělkem (obr. 9: 3, 5). Plece těchto mís jsou značně ploché bez známek zesílení na vnitřní straně. Druhou výraznější skupinu představují fragmenty nižších mís s mírně vně vyhnutým okrajem. U těchto mís lze vyčlenit dvě různá provedení, a to mísy se zpravidla seříznutým okrajem opatřeným linií čokovitých záseků, jejichž plece jsou mírně zesílené a od spodní partie nádoby výrazně odděleny (obr. 8: 1, 3), a mísy s rovněž mírně rozevřenými plecemi, avšak bez výraznější změny

Obr. 6: Výběr keramického materiálu z objektu 514. |

v tloušťce střepe v oblasti maximální výdutě, respektive v přechodu plecí a spodku nádoby (obr. 8: 2, 9: 2). Kromě zmíněné vhloubené výzdoby se u tohoto typu mís objevila také výzdoba plastická, umístěná na maximální výduti či pod okrajem, a to v podobě svisle protáhlého (obr. 8: 1) a menšího polokulovitého výčnělku (obr. 8: 2).

Skupinu mís na nožce reprezentuje z necelé poloviny dochovaná zvonovitě rozšířená nožka mísy, ze které se dochoval také kus dna a náběh spodní partie mísy. Nožka je poměrně nízká (pouze 2,5 cm) a má rovný okraj. Na jejím povrchu je patrné několik prasklin, které mohly vzniknout vlivem většího množství ostřiva již při výpalu, ale i následně přepálením při jejím používání.

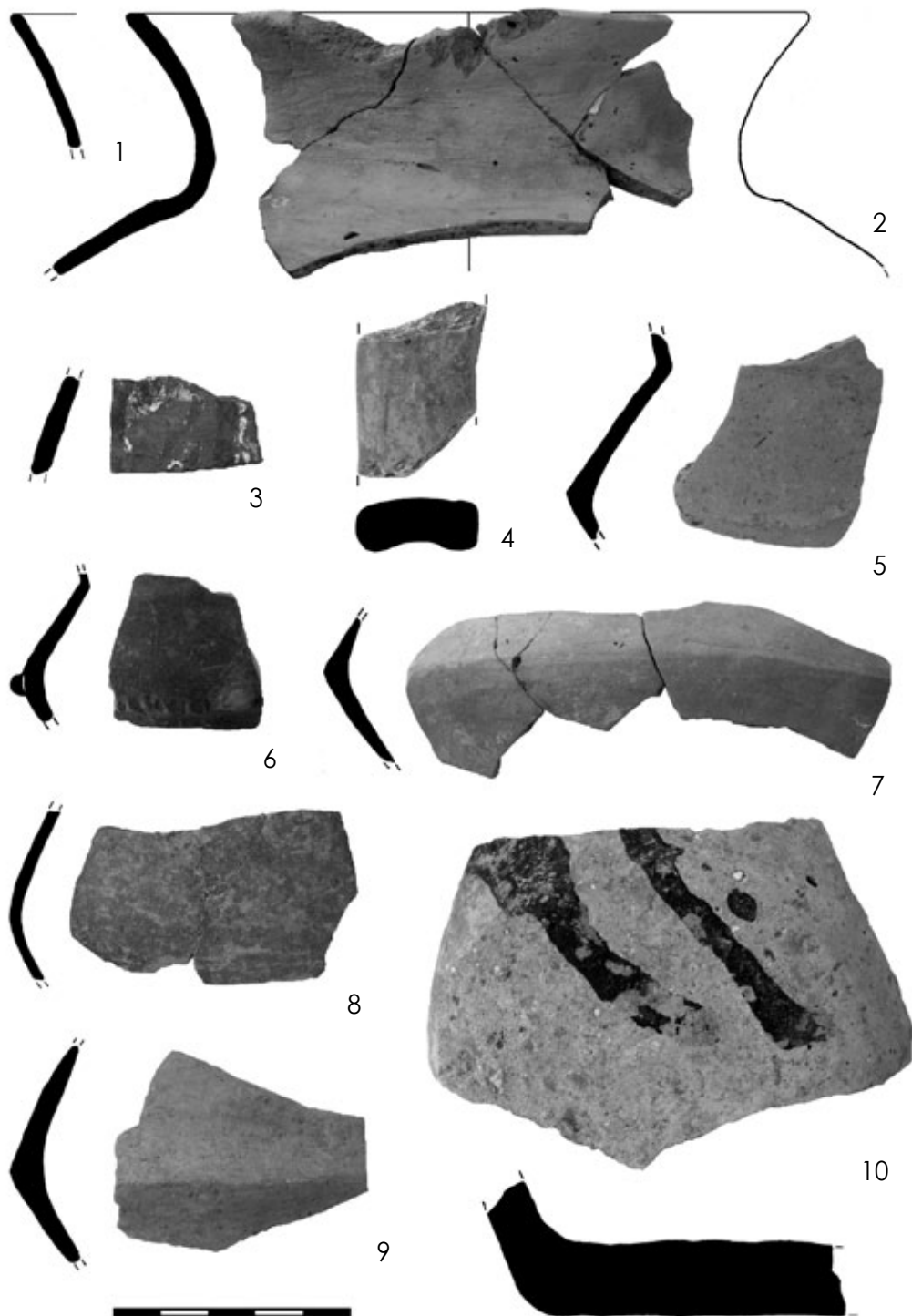
5. 2. Štípaná industrie

Soubor štípané kamenné industrie ze šelešovického sídliště sestává pouze ze tří kusů (tab. 3). Všechny tři artefakty pak pocházejí z objektu K514. Po technologické stránce se jedná o semikortikální úštěp s odlomenou proximální částí, oboustranně zlomený úštěp s laterální kůrou a mesiální partii čepele bez kůry. Zastoupena jsou tedy pouze stádia preparace a těžby cílových produktů.

Z typologického hlediska náleží všechny tři získané artefakty mezi nástroje. Klasifikována byla srpová čepel s obloukovitou otupující retuší na obou koncích a šikmým

Tab. 3: Základní charakteristika štípané kamenné industrie.

ič.	A 26221	A 26220	A 26223
objekt	514	514	514
kontext	123	123	123
segment	1	1	4
technologie	semikortikální úštěp	zlomený úštěp s laterální kůrou	čepel bez kůry
typologie	úštěp s laterální retuší na ventrální straně	čepelovitý úštěp s laterální kůrou a šikmým utilizačním leskem	srpová čepel s obloukovitou otupující retuší na obou koncích a šikmým laterálním leskem na protější hraně
patka	diedrická	odlomena	odlomena
surovina	SGS	SGS	SGS
fragmentarizace	AB	B	B
délka	28	26	44
šířka	30	15	19
výška	9	5	5
hmotnost	7,1	1,9	3,7
poznámka	-	-	pozůstatky dehtu na ventrální i dorzální straně dokládají zasazení v rukojeti z organického materiálu

Obr. 7: Výběr keramického materiálu z objektu 514. |

laterálním leskem na protější hraně (obr. 10: 3). Na povrchu dorzální i ventrální strany čepele zůstaly zachovány stopy černé organické hmoty, která sloužila jako adhezivum k upevnění artefaktu do rukojeti z organického materiálu. Vzhledem k charakteristickému tvaru a přítomnosti lesku se pravděpodobně jedná o součást srpů složeného původně z více podobných čepelí. Stejnou funkci plnil podle dochovaného šikmého lesku také výše zmíněný zlomený čepelovitý úštěp s laterální kůrou (obr. 10: 2). U třetího artefaktu byla determinována souvislá levolaterální retuš na ventrální straně (obr. 10: 1).

Použitá surovina byla ve všech třech případech makroskopicky určena jako silicit z glacigenních sedimentů. Jejich nejbližší zdroje lze hledat na severní Moravě a v přilehlé oblasti Slezska. Jedná se tak o zřejmý doklad dálkových kontaktů zprostředkovaných redistribuční sítí až na vzdálenost několika stovek kilometrů.

5. 3. Broušená industrie

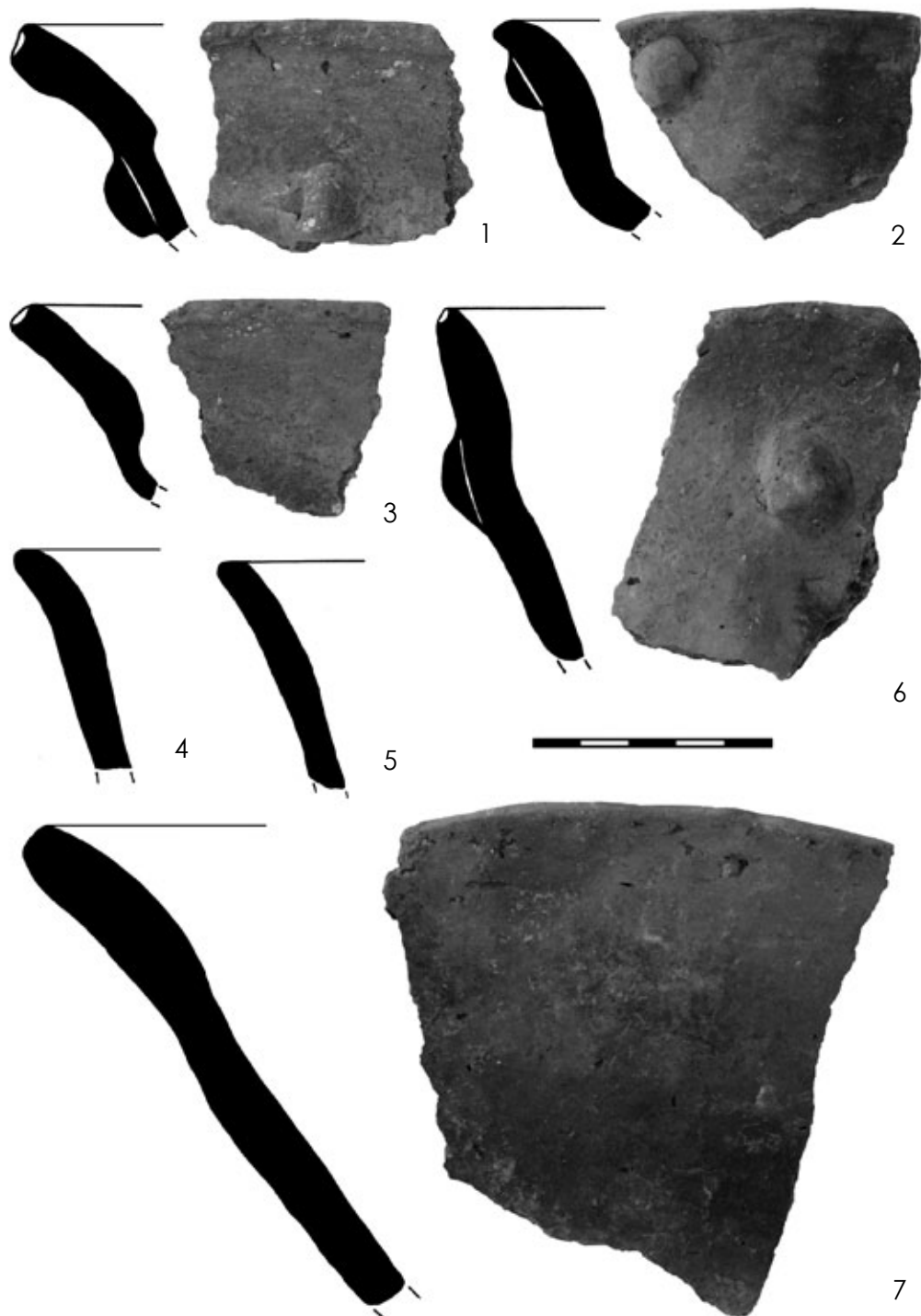
Kategorii broušené kamenné industrie zastupuje jediný nález, rovněž z objektu K514. Jde o torzo obdélné, až mírně trapézovité sekerky s obdélným příčným průřezem (obr. 10: 6). Sekerka má kompletně odlomenou tylovou partii, další drobné odštěpy a pracovní stopy jsou patrné také na hřbetu i bázi artefaktu. Stejně tak ostří nese známky silného obití. Dochované rozměry činí $52 \times 42 \times 15$ mm, hmotnost pak 67 g. Použitou surovinu se podařilo determinovat jako metabazit typu Želešice, varieta A (cf. BARTÍK et al. 2015, 34). Uvedenou provenienci z oblasti brněnského masivu potvrzují i zvýšené hodnoty magnetické susceptibility pohybující se okolo $42,8 \times 10^{-3}$ SI jednotek (měřeno kappametrem Geofyzika KT-10). Od zdrojové oblasti je šelešovické sídliště vzdáleno 60 km. Ve spektru kamenných surovin je zde tedy zřejmá vazba i k regionu jižní Moravy.

5. 4. Ostatní makrolitická industrie

Skupinu ostatní kamenné industrie reprezentují tři artefakty. Ve výplni objektu K504 byl objeven valounový otloukač z křemene (rozměry: $70 \times 49 \times 35$ mm; hmotnost: 177 g). Artefakt nese známky užívání ve formě několika úštěpů a bipolárního obití (obr. 10: 4). Z objektu K514 pak pocházejí další dva nálezy. První exemplář lze typologicky klasifikovat jako fragment z okrajové partie ručního mlýnku – znotěrky (rozměry: $73 \times 85 \times 54$ mm; hmotnost: 429 g). Vzhledem k prohnutí pracovní plochy se jednalo pravděpodobně o horní kámen – běhoun (obr. 10: 5). Boky znotěrky jsou upraveny hrubou piketáží. Surovina byla určena jako hrubozrnný světle šedý pískovec s magnetickou susceptibilitou oscilující od $0,90 - 0,129 \times 10^{-3}$ SI jednotek. Druhým nálezem je destička zaobleně obdélného tvaru a obdélného příčného průřezu (rozměry: $112 \times 61 \times 18$ mm; hmotnost: 163 g). Její horní pracovní plocha je silně obroušena/ohlazena a mírně prohnutá (obr. 10: 7). Funkčně se mohlo jednat o brousek či horní kámen ručního mlýnku. V tomto případě je surovinou okrově žlutý jemnozrnný pískovec (magnetická susceptibilita: $0,120 - 0,131 \times 10^{-3}$ SI jednotek). Po stránce provenience použitých surovin lze předpokládat využívání lokálních surovin.

5. 5. Ostatní nálezy

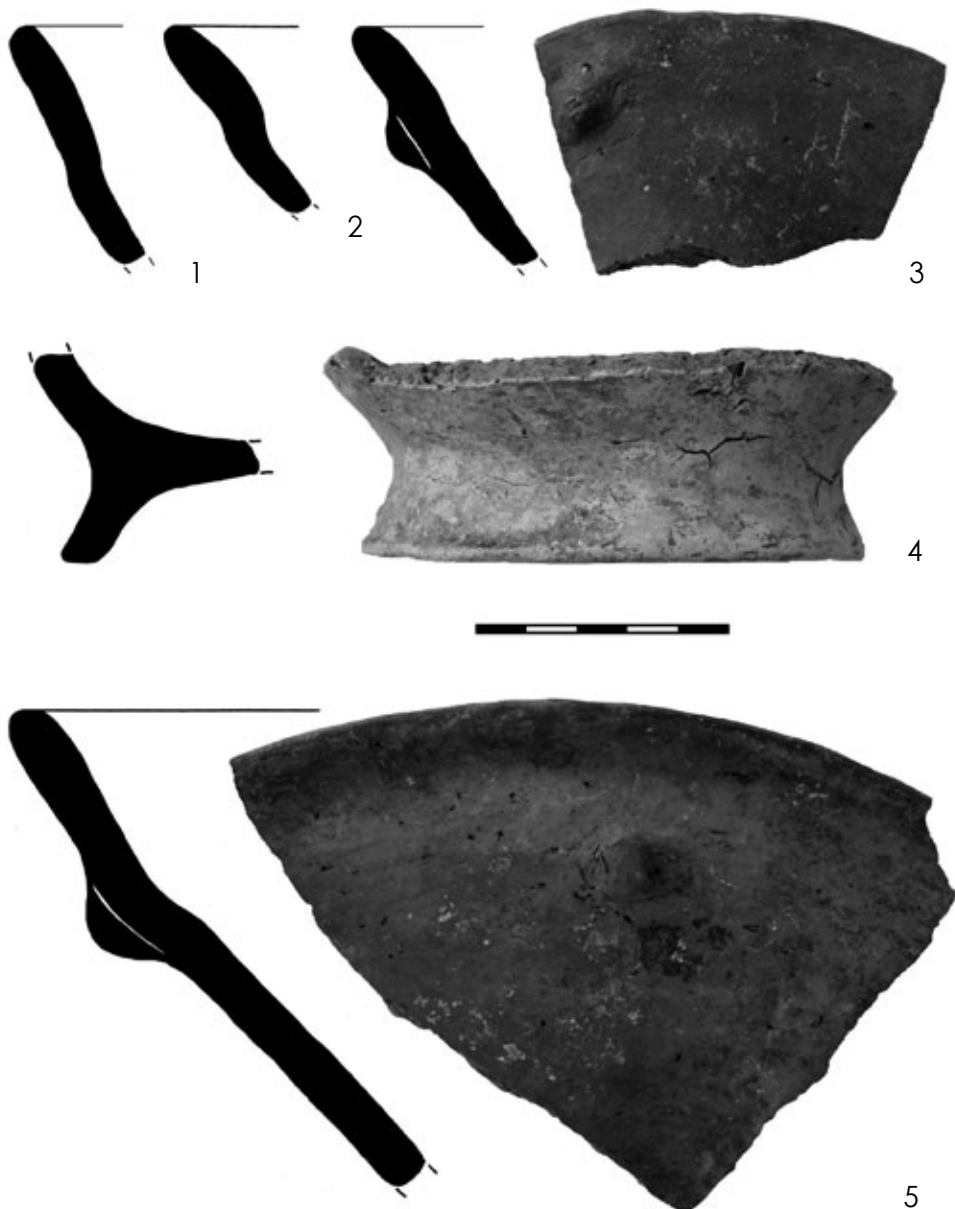
Do této kategorie byly zařazeny nálezy mazanice a zvířecích kostí, kterým nebyla pro nízkou početnost a špatný stav zachování věnována větší pozornost. Nálezy

Obr. 8: Výběr keramického materiálu z objektu 514. |

mazanice byly identifikovány ve všech zkoumaných neolitických objektech, kde však nevytvářely výraznější kumulaci či destrukční vrstvu a naopak je lze klasifikovat jako velmi drobné hrudky s tendencí k rozpadání. Z tohoto důvodu se podařilo vyvodit pouze jediný kus mazanice z objektu K504. Jedná se však o amorfni zlomek bez pozůstatků otisků konstrukčních prvků.

Fragmenty zvířecích kostí pocházejí z objektů K504 a K505 (celkem 7 ks; tab. 1). Jedna z kostí je přepálena do odstínu tmavě šedé barvy. Silná fragmentarizace kostí

Obr. 9: Výběr keramického materiálu z objektu 514. |

a jejich nahodilý výskyt v zásypových vrstvách objektů ukazují, že se jednalo pravděpodobně o běžný kuchyňský odpad. Vzhledem k nízkému počtu nebylo provedeno druhové určení kostí. Pro statisticky hodnotnou analýzu subsistenční strategie bude nutné v budoucnu získat z předmětné lokality další osteologický materiál.

6. Sídliště v kontextu neolitického osídlení jihozápadního Kroměřížska

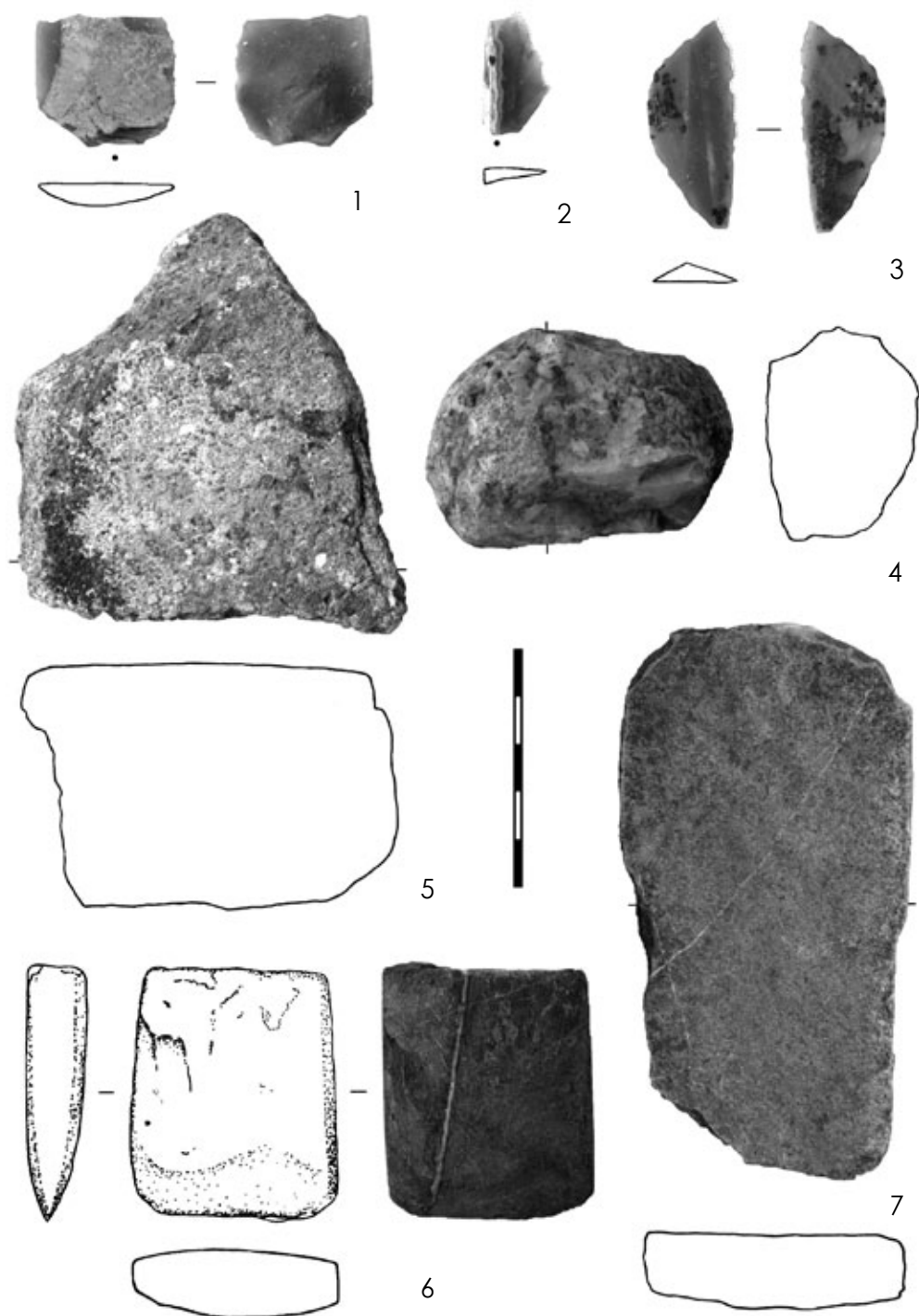
Z povodí říčky Kotojedky pocházejí četné ojedinělé nálezy štěpané a broušené kamenné industrie, které lze obecně datovat do mladší doby kamenné. Bohužel všechny tyto staré nálezy postrádají dokumentaci nálezových okolností, a tak je můžeme s určitou rezervou spojovat pouze s katastry jednotlivých obcí. Prozatím byla neolitická kamenná industrie doložena na katastrech 8 obcí (obr. 11), které se váží na tok Kotojedky – Cvrčovice, Divoky, Drahlav, Kroměříž, Strabenice, Těšnovice, Zdislavice a Zdounky (FIŠER 1976, s. 18, 19, 21, 56, 119, 122, 141). Některé z ojedinělých nálezů kamenné industrie lze spojit s nositeli kultury s lineární keramikou. Také u těchto nálezů chybí podrobnější informace, a tak jsou lokalizovány pouze obecně na katastry obcí. Doklady aktivit prvních zemědělců jsou zde doloženy na území 5 obcí (obr. 11) – Honětic, Hoštice, Kotojed, Litenčice a Zástřizel (FIŠER 1976, s. 27, 28, 54, 70, 138). Prozatím nejlépe jsme informováni o struktuře osídlení v mladším neolitu až časném eneolitu. Tato skutečnost souvisí zejména se zintenzivněním záchranných výzkumů v zájmovém regionu, kdy byly v nedávné minulosti prozkoumány při řádném archeologickém výzkumu tři lokality s lengyelským osídlením.

Z novějších výzkumů lze jmenovat lokalitu Kroměříž – „Rybalkova kasárna“, kde proběhl záchranný výzkum v roce 2011. Kromě dokladů osídlení v době římské a stěhování národů byl prozkoumán také jeden objekt kultury s moravskou malovanou keramikou (PARMA 2012, s. 130). Na lokalitě Jarohněvice „Rozdíly“ bylo při rekonstrukci stávající silnice zachyceno pravěké polykulturní sídliště s doklady osídlení lengyelskou kulturou a kulturou se zvoncovitými poháry. Do období mladšího neolitu bylo možné s jistotou datovat dva rozlehlé hliníky, z nichž byl získán početný soubor keramického materiálu (ČIŽMÁŘ 2014, s. 161).

Mezi lety 2010–2013 prozkoumal povrchovými sběry novou neolitickou lokalitu M. Daňhel na okraji intravilánu obce Cetechovice. Na základě analýzy získaných nálezů ji bylo možné rámcově datovat rovněž do období lengyelské kultury (DAÑHEL 2013, s. 138–139; 2014, s. 159).

Vůbec poslední výzkumy spojené se zájmovým obdobím proběhly na popisované lokalitě „Pod rozdíly“ v Šelešovicích (POPELKA 2016, s. 177–178; FOJTÍK – POPELKA 2017, s. 175). Další lengyelské nálezy nejsou z povodí Kotojedky prozatím doloženy, pouze západně od jejího prameniště bylo objeveno na přelomu 30. a 40. let minulého století sídliště v poloze „Louky“ u Zástřizel (FIŠER 1976, s. 138; ČERVINKA 1942, s. 20). Jeho poloha se ovšem váže již na tok Litavy/Cézavy, stejně jako nedaleká sídliště a ojedinělé nálezy z Chvalnova – Lísek a Koryčan (ŠMARDA et al. 2009; POPELKA 2015b, s. 148; TRAMPOTA 2017, s. 156).

Všechny doposud známé lokality lengyelské kultury ze sledovaného mikroregionu se váží na levý břeh Kotojedky, přičemž leží na mírných jižně orientovaných svazích. Bohužel na základě omezených znalostí osídlení mikroregionu v mladší době kamenné není možné toto pravidlo vztahovat na širší oblast. Vzhledem k příhodným přírodním podmínkám zdejší oblasti a prostorové distribuci starších ojedinělých nálezů

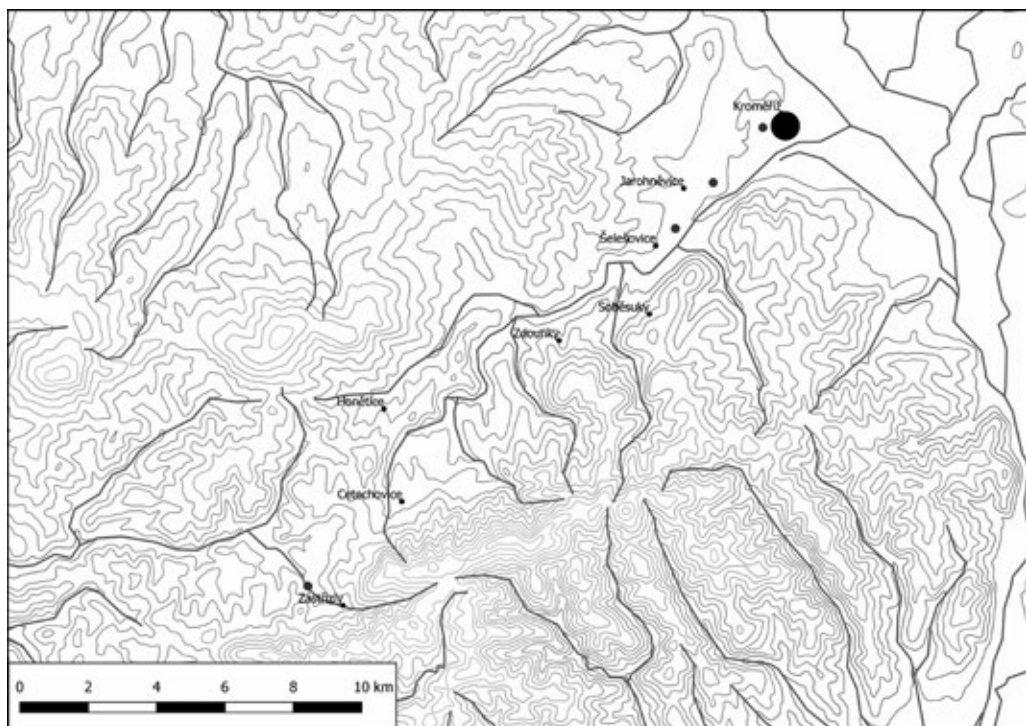
Obr. 10: Nálezy kamenné industrie z objektů kultury s MMK. |

(obr. 11) převážně kamenné industrie je možné předpokládat, že neolitické osídlení mikroregionu bylo výrazně intenzivnější, než lze usuzovat z našich současných poznatků založených na několika záchranných archeologických výzkumech.

7. Závěr

Přestože je oblast Kroměřížska bohatá na nálezy pozůstatků po neolitickém osídlení, jejich kvalitnímu souhrnnému vyhodnocení prozatím brání nízký počet podrobněji analyzovaných a publikovaných souborů. Počet nových kolekcí navíc stoupá v souvislosti se stále se rozvíjející stavební činností a s tím spojenou záchrannou archeologií. Touto formou jsou získávány často jen torzovité informace o jednotlivých sídelních areálech, i přes to si tyto soubory zaslouží naši pozornost, jelikož mnohdy představují jediný známý doklad osídlení z inkriminovaného období v rámci katastru obce či celého mikroregionu (např. povodí drobné vodoteče). Předkládaný příspěvek reflektuje současný stav výzkumu a přináší vyhodnocení menšího archeologického výzkumu realizovaného v souvislosti s výstavbou nové čtvrtě rodinných domů na lokalitě Šelešovice – „Pod rozdílý“. V rámci několika etap záchranných akcí zde byla prozkoumána, vyjma objektů z vícera mladších období, menší část sídliště lengyelské kultury.

S obdobím mladého neolitu, eventuálně úplným počátkem eneolitu, zde souvisí tři objekty, interpretované jako blíže funkčně nespecifikované sídlištní jámy. Zcela vyloučena však nemůže být exploatační funkce na těžbu podložní spráše

Obr. 11: Distribuce v textu zmiňovaných neolitických lokalit (šedé body) a ojedinělých nálezů (černé body) v mikroregionu povodí říčky Kotojedky.

a v případě objektu K514 také příslušnost k tzv. polozemnicím, majícím zřejmě hospodářskou či skladovací funkci. K celkovému rozsahu sídlištního areálu se vzhledem k omezené ploše výzkumu prozatím nelze spolehlivě vyjádřit, předpokládáme jeho pokračování jihovýchodním a východním směrem na levobřežní terase potoka Kotojedky. Z prozkoumaných objektů pochází kolekce archeologického materiálu sestávající z fragmentů keramických nádob, mazanice, zvířecích kostí, štěpané, broušené a ostatní makrolitické kamenné industrie.

Analýzovaný keramický soubor je dostatečně početný i reprezentativní z hlediska chronologicky signifikantních prvků. Po stránce relativní chronologie můžeme všechny tři objekty datovat do počátku mladšího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou. Některé charakteristické prvky, a naopak absence jiných, pak dovolují přiklonit se k datování do fáze MMK IIa (Lengyel II; viz ČÍŽMÁŘ et al. 2004). Tento úsek je u některých nálezových celků dále jemněji členěn na další subfáze (cf. PODBORSKÝ 1993, s. 120; KAZDOVÁ – KOŠTUŘÍK – RAKOVSKÝ 1994, s. 140). Starší subfáze MMK IIa1 má ještě odrážet doznívající prvky staršího stupně MMK a na rozdíl od subfáze MMK IIa2 nemá obsahovat tzv. sigilátové zboží (KOVÁRNÍK 2005, s. 167). V keramickém souboru z analyzovaných objektů keramika typu nepravé Terry sigilaty chybí, a proto bychom se mohli s určitou rezervou přiklonit ke starší ze subfází. Dataci podporuje rovněž reflektování nástupu ostré profilace nádob v tomto období, která se v šelešovickém souboru projevila především u pohárků a mís. S mísami souvisí také zastoupení hlubších a výrazněji rozevřených exemplářů, jejichž narůstající výskyt však kladou někteří badatelé až do subfáze MMK IIa2 (PODBORSKÝ 1993, s. 120). Pro datování je podstatná také absence extrémního zesílení plecí mís, které se vyskytuje v mladších fázích (cf. BARTÍK et al. 2016). Mezi prvky odkazující se ještě k vývoji keramiky ve starším stupni MMK by mohl patřit například svíslé protáhlý výčnělek (KOŠTUŘÍK 1979, s. 53; ŠEBELA – KUČA 2004, s. 278; VÁLEK 2013, s. 361; BARTÍK – BĚHOUNKOVÁ – KUČA 2014, s. 38) a přesekávání okrajů, které má své kořeny již ve fázi MMK Ib (cf. KOŠTUŘÍK 1979, s. 55). V navazujícím období počátku mladšího stupně se tato plastická výzdoba uplatňovala ještě výrazněji a rozšířila se také na maximální výdutě nádob. Z dalších výzdobných prvků příznačných pro fázi MMK IIa (viz PODBORSKÝ 1970, s. 267–268; 1993, s. 117–118; KOVÁRNÍK 2005, s. 166), které se vyskytly v analyzované kolekci, lze uvést přítomnost malované výzdoby bez rýsování. Prokazatelně byla determinována červenobílá bichromie a v jednotlivých případech také samostatný bílý či červený nátěr. Vždy šlo o malé torzovité úseky, které nedovolily rozhodnout, zda byla přítomna původně i další barva nebo dokonce rekonstruovat původní motiv malby. Mezi plastickou výzdobou se začínají stále častěji uplatňovat výčnělky ve tvaru tzv. soví hlavičky. Jak můžeme ale vidět i ve studovaném souboru, jsou spíše menších rozměrů, oproti následnému vývoji ve fázích IIb–IIc, kde se objevují i na velkých pupcích a masivních výčnělcích (cf. PODBORSKÝ 1993, 120; PODBORSKÝ – VILDOMEC 1972, s. 60; KOŠTUŘÍK 1973; KOVÁRNÍK 2005, s. 166–168 ad.). Jak už bylo naznačeno, vhloubená výzdoba se v šelešovické kolekci omezuje pouze na linie čokkovitých či elipsovitých záseků, rozmanité vhloubené prvky v podobě slziček, důlků a kolků, které známe z pozdějších fází, nebyly zjištěny. Posledním keramickým elementem, který stojí za zmínku v souvislosti s datováním, je nález fragmentu páskového ucha, která se všeobecně začala objevovat právě od fáze MMK IIa (PODBORSKÝ 1993, s. 118; KOVÁRNÍK 2005, s. 166).

Skupina nálezů kamenné industrie není příliš početná. Štípaná industrie je zhotovena ve všech případech ze silicitu z glacigenních sedimentů, které jsou importem ze severovýchodu. Jediný broušený artefakt zastupuje fragment sekerky z metabazitu typu Želešice, jež se odkazuje naopak k vazbám na brněnskou kotlinu ležící směrem na jihozápad. Na výrobu ostatní makrolitické industrie pak byly využívány materiály z místních a lokálních zdrojů (valounový křemen, pískovce).

Do budoucna bude důležité výše uvedené relativně chronologické datování sídliště verifikovat pomocí radiokarbonového datování, které by umožnilo soubor spolehlivěji časově ukotvit. Pro další výzkum struktury a chronologie mladoneolitického a časně eneolitického osídlení v Šelešovicích, ale i celém mikroregionu povodí říčky Kotojedky, respektive na JV Kroměřížsku, bude nutné nadále kontrolovat pokračující stavební aktivity a postupně analyzovat doposud získané soubory.

Literatura:

BARTÍK, J. – BĚHOUNKOVÁ, L. – KUČA, M. 2014: Sídliště staršího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou Březník – „Střední hon“. *Přehled výzkumů*, 55–1, s. 25–46.

BARTÍK, J. – VOKÁČ, M. – KUČA, M. – ČEREVKOVÁ, A. – PROKEŠ, L. – NÝVLTOVÁ FIŠÁKOVÁ, M. 2016: Sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou u Slavíkovice a jeho postavení v kontextu západní periferie lengyelské oikumeny. *Přehled výzkumů*, 57–1, s. 59–85.

ČERVINKA, I. L. 1926: Poslední slovanská pohřebiště na Moravě. Řadová pohřebiště v Nové Dědině, Šelešovicích a d. *Pravěk* 1926, č. 2–4.

ČERVINKA, I. L. 1942: Kroměřížsko v pravěku. *Nepublikovaný rukopis*. Kroměříž.

ČIŽMÁŘ, I. 2014: Jarohněvice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů*, 55–1, s. 161.

ČIŽMÁŘ, Z. – PAVÚK, J. – PROCHÁZKOVÁ, P. – ŠMÍD, M. 2004: K problému definování finálního stadia lengyelské kultury. In: Hänsel, B., Studeníková, E. (eds.): *Zwischen Karpaten und Ägäis. Neolithikum und ältere Bronzezeit. Gedenkschrift für Viera Němecová-Pavúková*. Rahden /Westf.: Leidorf, s. 208–232.

DAŇHEL, M. 2013: Cetechovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů*, 54–1, s. 138–139.

DAŇHEL, M. 2014: Cetechovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů*, 55–1, s. 159.

DEMEK, J. – MACKOVČIN, P. (eds.) a kol. 2006: *Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR*. Brno.

FOJTÍK, A. – POPELKA, M. 2017: Šelešovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů*, 58–1, s. 175.

FIŠER, Z. 1976: *Pravěk Kroměřížska. Soupis. Rukopis dizertační práce*. Kroměříž.

CHYBOVÁ, H. 1998: Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska. *Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska*. Kroměříž.

JUCHELKA, J. 2011: Eneolitické jámy s kultovními předměty z Malých Hoštic (okr. Opava). In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* M14–15, s. 221–230.

KAZDOVÁ, E. – KOŠTUŘÍK, P. – RAKOVSKÝ, I. 1994: Der gegenwärtige Forschungsstand der Kultur mit mährischer bemalter Keramik. In: *Internationales Symposium über die Lengyel-Kultur 1888–1988: Znojmo - Kravsko - Těšetice* 3.–7. 10. 1988. Brno: Masarykova univerzita v Brně, s. 131–155.

KOS, P. 1999: Mokrý – Horákov (k. ú. Mokrý, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů*, 40, s. 193–195.

KOS, P. 2004: Modřice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů*, 45, s. 128.

KOŠTUŘÍK, P. 1973: Die Lengyel-Kultur in Mähren. Die jüngere mährische bemalte Keramik. Studie archeologického ústavu ČSAV Brno, 6(1). Praha: Academia.

KOŠTUŘÍK, P. 1979: Neolitické sídliště s malovanou keramikou u Jaroměřic n. R. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně, 7, sv. 1. Praha: Academia.

KOVÁRNÍK, J. 2005: Mladší moravská malovaná keramika z Hnanic u Znojma. In: I. Cheben, I. Kuzma (eds.): Otázky neolitu a eneolitu našich krajín. Zborník referátov z 23. pracovného stretnutia bádateľov pre výskum neolitu Čiech, Moravy a Slovenska, Skalica 21. – 24. 9. 2004. Nitra: Archeologický ústav SAV, s. 161–183.

LEČBYCHOVÁ, O. – KUČA, M. – VOKÁČ, M. 2013: Neolitické sídliště v Popůvkách, okr. Brno-venkov – Stav poznání pramenné základny k roku 2005. Přehled výzkumů, 54–1, s. 27–45.

NEKUDA, V. 2000: Mstěnice. Zaniklá středověká ves u Hrotovic. Raně středověké sídliště. Brno.

PALEČKOVÁ, O. 2009: Sídlíště s moravskou malovanou keramikou lengyelské kultury v Popůvkách (okr. Brno-venkov). Rukopis magisterské diplomové práce uložený na ÚAM FF MU Brno.

PARMA, D. 2012: Kroměříž (okr. Kroměříž). Přehled výzkumů, 53–1, s. 130.

PODBORSKÝ, V. 1970: Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou. Slovenská archeológia, 18 (2), s. 235–310.

PODBORSKÝ, V. 1984: Domy lidu s moravskou malovanou keramikou. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, E29, s. 27–66.

PODBORSKÝ, V. 1993: Lid s moravskou malovanou keramikou. In: V. Podborský (ed.): Praveké dějiny Moravy. Vlastivěda Moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 3. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, s. 108–161.

PODBORSKÝ, V. 2011: Fenomén neolitického domu. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, M14–15, s. 17–45.

PODBORSKÝ, V. – VILDOMEČ, V. 1972: Pravěk Znojemska. Brno.

POPELKA, M. 2015a: Šelešovice 2015. „Pod rozdílly“. ZTV pro výstavbu RD v obci Šelešovice. Nálezová zpráva, č. j. 280/15, uložená v archivu ÚAPP Brno, v.v.i.

POPELKA, M. 2015b: Koryčany (okr. Kroměříž). Přehled výzkumů, 56–1, s. 148.

POPELKA, M. 2016a: Šelešovice (okr. Kroměříž). Přehled výzkumů, 57–1, s. 177–178.

POPELKA, M. 2016b: Šelešovice 2016. „Pod rozdílly“. ZTV pro výstavbu RD v obci Šelešovice – II. etapa. Nálezová zpráva, č. j. 188/16, uložená v archivu ÚAPP Brno, v.v.i.

PROKEŠ, L. – HLOŽEK, M. 2007: Identification of some adhesives and wood pyrolysis products of archaeological origin by direct inlet mass spectrometry. Chemia Analytica, 52, s. 701–714.

PROKEŠ, L. – PROCHÁZKOVÁ, M. – KUČA, M. – PARMA, D. – FOJTÍK, P. – HUMPOLA, D. 2011: Identifikace tmavých smolných hmot z neolitických nálezů na Moravě. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, M 14–15, s. 113–130.

PŘICHYSTAL, M. 2013: Brno (k. ú. Bohunice, okr. Brno-město). Přehled výzkumů, 54–1, s. 137.

STAŇA, Č. 1977: Chata s moravskou malovanou keramikou v Rajhradě (okr. Brno – venkov). Přehled výzkumů, 1975, s. 12–13.

ŠEBELA, L. – KUČA, M. 2004: Objekt 3/1996 z Mokré u Brna (okr. Brno-venkov) a jeho přínos k datování závěru I. stupně kultury s moravskou malovanou keramikou. In: M. Luťovský (ed.): Otázky neolitu a eneolitu 2003: sborník referátů z 22. pracovního setkání badatelů zaměřených na výzkum neolitu

a eneolitu: Český Brod – Kounice 23. až 26. září 2003. Praha: Ústav archeologické památkové péče středních Čech, s. 271–285.

ŠIKULOVÁ, V. 1959: Moravská pohřebiště z mladší doby hradištní. *Pravěk východní Moravy I, Studie krajského vlastivědného ústavu v Gottwaldově*. Gottwaldov.

ŠMARD, J. – HLOŽEK, M. – KUČA, M. – VOKÁČ, M. 2009: Sídliště s moravskou malovanou keramikou v Koryčanech (okr. Kroměříž). *Slovácko*, 50, s. 141–158.

TRAMPOTA, F. 2017: Chvalnov-Lísky (k. ú. Lísky, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů*, 58–1, s. 156.

VÁLEK, D. 2013: Moravská malovaná keramika z Hlubokých Mašůvek (výzkumy z let 1947–1950). In: I. Cheben, M. Soják (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2010: zborník referátov z 29. pracovného stretnutia bádateľov pre výskum neolitu a eneolitu Čiech, Moravy a Slovenska: Vršatské Podhradie*, 27. – 30. 9. 2010. *Archaeologica Slovaca. Monographiae. Communicationes Instituti archaeologici Nitriensis Academiae scientiarum Slovaca* 15. Nitra: Archeologický ústav SAV, s. 347–371.